

PHILIP HOOK

Snídaně u Sothebyho

Svět výtvarného umění od A do Z

Copyright © Philip Hook, 2013

Original English language edition first published
by Penguin Books, Ltd, London

Translation © Martina Neradová, 2015

ISBN 978-80-7473-227-0

Úvod

Stojíte-li před uměleckým dílem v muzeu nebo na výstavě, obvykle si kladete dvě otázky: 1) Líbí se mi to? a 2) Kdo je autorem? Tytéž otázky si položíte i v případě, že stojíte před uměleckým dílem v aukční místnosti nebo v galerii obchodníka s uměním, ale hned po nich budou následovat další, méně ušlechtilé. Například: Jakou má tohle dílo hodnotu? Jakou bude mít hodnotu za pět nebo deset let? A co si o mně lidé pomyslí, když si ho pověším na zeď?

Tento slovník je příručkou, z níž se dozvíte, jak lidé hledají na tyto otázky odpovědi a jak probíhá proces, při němž je umění přisuzována finanční hodnota. Na trhu s uměním se pohybuji přes třicet pět let, nejprve jsem pracoval pro Christie's, potom jsem byl obchodníkem a nakonec jsem zakončil v Sotheby's. Z toho důvodu si troufám napsat knihu o světě umění, která se zabývá podrobnostmi zvrhlého, ale zároveň fascinujícího vztahu mezi uměním a penězi, vztahu, z něhož míváme špatné svědomí. Kniha je rozdělena do pěti částí, z nichž každá zkoumá jiný faktor, který rozhoduje o tom, jakou částku za to které dílo kupující zaplatí. Při jejím psaní jsem se vydal na vysoce subjektivní a bezostyšně požitkářskou exkurzi po těch aspektech uměleckého světa a výtvarného umění, které mi za ta léta připadaly komické, výmluvné, pikantní, báječné nebo absurdní.

První část knihy se zabývá umělcem a jeho zázemím. Kdo je autor uměleckého díla? Identita umělce a důležitost, s níž je vnímán v rámci dějin umění, je faktorem, který má

pochoitelný dopad na kupující i na cenu obrazů. Ale na naše hodnocení umělců a jejich děl mají vliv také zákulisní příběhy, které jsou s nimi spojeny, historiky vyvěrající z přitažlivosti a mytičnosti umělecké tvorby. Mimo historickou důležitost, dejme tomu takového van Gogha coby původce expresionismu, je tu tragický příběh jeho života, který v očích sběratele zvyšuje umělcovu hodnotu po emoční i finanční stránce.

Druhá část pojednává o tom, po kterých námětech a stylech je poprávka. Odpověď na otázku, zda se vám něco líbí, je ovlivněna nejen osobním, ale také širším uměleckým vkusem, který se neustále vyvíjí. Lidé chtějí od umění v různých dobách různé věci, z čehož vyplývá, že obliba i finanční hodnota toho, co umělci ztvárňují i jak to dělají, se může lišit generaci od generace. Navzdory vývoji ovšem existují určité náměty a styly, u nichž je víceméně jisté, že se budou prodávat lépe než jiné. Tato část našeho slovníku se pokouší analyzovat faktory, které jsou zde ve hře, a nabídnout bližší pohled na umělecký vkus z prvních let jednadvacátého století, tedy na vkus současný. Jedno varování předem: o tom, co se prodává a co ne, rozhodují občas jemné rozdíly, ale mnohem častěji znepokojují zjednodušení.

Třetí část je věnována tomu, proč si jeden obraz oblíbíme a jiný ne. Proč na nás některé obrazy působí tak silně, že je chceme vlastnit (a proč přitahují davy dalších obdivovatelů, takže se prodávají za podstatně vyšší částky, než jaké si můžeme dovolit)? Samozřejmě že dosažená prodejní cena vždy odráží výjimečnou uměleckou hodnotu. A u děl nejvyšší kvality je rozdíl mezi cenou za velmi dobrý a za vynikající obraz překvapivě velký.

V mých očích je tato cenová propast jakýmsi ospravedlněním tržní logiky: v tomto ohledu trh oceňuje umění jaksepatří. Dokáže rozpoznat nejlepší díla a důrazně je oddělit od všech ostatních.

Ale jak to dělá? Uměleckou hodnotu je, jak známo, těžké postihnout. Budeme se zabývat jistými faktory, které se na ocenění díla podílejí – barvou, kompozicí, konečnou podobou, emočním dopadem, vztahem k přírodě i k jiným uměleckým dílům. A naopak: co nás vede k pochybnostem, které se na ceně uměleckého díla projeví negativně? Zůstal obraz nedokončený? Je příliš tmavý či nadměrně restaurovaný? Nebo zachycuje něco nepřijemného? A hrůzo hrůz, není to náhodou padělek?

Již zde zaznělo, že na to, jak vnímáme umělce a jeho tvorbu, má vliv zákulisní příběh. Totéž lze říct o zákulisním příběhu konkrétního díla: V čí sbírce se objevilo? Kde bylo vystaveno a jací obchodníci s ním měli co do činění? A proto se ve čtvrté části knihy zamyslíme nad původem uměleckých děl. Jestliže je obraz, který kupujete, součástí významné soukromé sbírky, zvyšuje to jeho cenu, protože patří-li předchozí majitel mezi prominentní sběratele, dílo má automaticky punc kvality. Cézanne ze sbírky Paula Mellona bude mít vyšší cenu než týž obraz ze soukromé sbírky neznámého člověka. Na druhou stranu se v rodokmenu uměleckého díla mohou vyskytovat jména, která jsou pro zasvěcence varovným signálem. Do této kategorie spadají například obchodníci, o kterých bylo zjištěno, že se účastnili obchodu s uměleckými díly pocházejícími z rabování za druhé světové války. Pokud nelze jednoznačně prokázat, že obraz, který prošel rukama takového obchodníka,

nebyl ukraden židovskému sběrateli, jeho hodnota nejspíš povážlivě klesne. Dokonce se může stát, že se vůbec neprodá. A je-li mezi předchozími vlastníky jmenován třeba polní maršál Göring, nemusí to nutně představovat plus, ani kdyby k danému obrazu přišel legálně.

Jakou má dílo cenu? Umění prochází hodnocením a změnami majitelů v tržním prostředí, které se neustále vyvíjí. Toto prostředí je výsledkem široké škály ekonomických, politických, citových a psychologických faktorů. Je ovlivněno marketingem obchodníků s uměním a aukčních domů, rozmary sběratelů a vrtochy kritiků, vším, co lidé vidí v muzeích a v televizi, i osobními ambicemi jednotlivců. Poslední oddíl našeho slovníku s názvem „Tržní klima“ se proto zabývá některými z různorodých prvků, které mají dopad na podnebí v uměleckém světě, ať už přispívají k rozpoutání bouří, nebo ke slunečné pohodě.

Přiřazování finanční hodnoty uměleckým dílům je sice poněkud kontroverzní činnost, ale já se domnívám, že obchod s uměním plní celkově vzato nezbytnou funkci a nedělá to o nic hůř než jiné uznávané komerční instituce. A s určitostí mohu říct, že jsem díky tomuto obchodování prožil zajímavý život. Měl jsem možnost dostat se do blízkosti mnoha skvělých uměleckých děl (i mnoha děl méně výtečných kvalit, což bylo taktéž prospěšné). Setkal jsem se s mimořádnými (a mimořádně bohatými) lidmi. Tento slovník je antologií všeho, co jsem se od nich naučil. A protože jsem strávil dvacet šťastných let v aukčním domě Sotheby's, sluší se, abych zdůraznil, že veškeré závěry, ke kterým jsem dospěl, jsou pouze mými názory, s nimiž se mí trpěliví zaměstnavatelé nemusí ztotožňovat.